

وزیر خارجه در گفت و گو با «ایران» سیاست خارجی متوازن را تشریح کرد

سرنوشت مردم را به هیچ کشوری گره نمی زنیم

برای تحقق شعار همکاری های منطقه ای مکانیسمی عالی را طراحی کرده ایم که بزودی جزئیات آن منتشر می شود

مریم سالاری
خبرنگار دیپلماسی

با حسین امیرعبداللهیان، وزیر امور خارجه در هواپیمای موقت بازگشت از نخستین سفر خارجی به روسیه، لبنان و سوریه گفت‌وگو کردم و سخنانش را کمی بعدتر در تهران و پس از انجام مذاکرات مقدماتی هسته ای در «بروکسل» طی یک کپ و گفت دیگر تکمیل نمودم. امیرعبداللهیان با ۲۷۰ رأی موافق از مجموع ۲۸۸ رأی، نظر اعتماد نمایندگان مجلس برای سکنداری دستگاه دیپلماسی کشور را از آن خود کرده است. او که به عنوان دیپلماتی کهنه کار در دولت دهم با مسئولیت بزرگ پیگیری بحران های منطقه ای مواجه بود، در دولت سیزدهم نیز علاوه بر پیگیری مذاکرات هسته ای، با خواست سامان دادن به روابط منطقه ای ایران و حل تنش ها و اختلافات موجود مواجه است؛ خواستی که طی سال ها و ماه ها گذشته با هدف تنش زدایی و توسعه همکاری های منطقه ای مورد پیگیری کشور قرار گرفته است. قابل انتظار است که این مأموریت از سوی وزیر خارجه بواسطه تجربیات پرشمارش در عرصه منطقه ای امکان بیشتری برای اجرا بیابد. بدون تردید مجموعه ای از رویدادها همچون چالش برجام، خروج آمریکا از منطقه و افزایش رقابت میان بازیگران عربی بر پیچیدگی این مأموریت افزوده است. یکی از مهم ترین اشارات وزیر خارجه در این گفت‌وگو را می توان تأکید او بر این دانست که تهران مذاکرات هسته ای را از «بن بست» آغاز نمی کند. مذاکراتی که به گفته علی باقری، معاون سیاسی وزارت خارجه و مسئول پیگیری پرونده هسته ای قرار است تا پیش از نوامبر آغاز شود. درباره اینکه تحقق این امر مهم با چه موانعی روبه رو است و به چه پیش نیازهایی نیاز دارد، با او به گفت‌وگو نشستیم. گفت‌وگویی که اما بخوبی به الزامات تحول در سیاست خارجی کشور بویژه در زمینه برجام و حوزه منطقه ای اشاره دارد.

■ دولت جدید در تثبیت رویکرد خود در عرصه سیاست خارجی بر پیگیری یک سیاست متوازن در مناسبات منطقه ای و بین المللی تأکید ویژه ای داشته است. در این رویکرد، مفهوم «توازن» بادر نظر گرفتن چمولفلهایی مورد توجه قرار گرفته است؟

ما برای شخص سازی سیاست خارجی اولویت بخشی ما نسبت به برخی از کشورها از جمله همسایگان به معنای غفلت از رابطه با دیگر کشورهای جهان نخواهد بود. ما دیپلماسی متوازن را در ارتباط با همه بخش های جهان در پیش خواهیم گرفت؛ یعنی همزمان با اینکه اولویت مورد توجه دولت سیزدهم همسایگان و آسیامحوری قرار دارد، در حوزه روبا هم دیپلماسی فعال، پویا و هوشمند را دنبال می کنیم و علاوه بر همه اینها امریکای لاتین و آفریقا را نیز فراموش نمی کنیم

■ آیا ظرفیتهای موجود، امکان بهره گیری متوازن ازروابطی را که ما بعضاً در بخشی از آنها با مشکلاتی دست و پنجه نرم می کنیم، می دهد؟

بله، یکی از کارهایی که ما در حال انجام آنها هستیم، تشکیل تیم های تخصصی در وزارت خارجه است و در تلاش هستیم اولویتهای اصلی کشور را در هر قاره و هر بخش از جهان استخراج کنیم. وقتی می گوئیم اولویت یعنی ممکن است در یک حوزه اولویت ما فرهنگی باشد. در این حوزه نگاه فرهنگی در مناسبات ما غالب خواهد بود. در حوزه ای دیگر ممکن است، نگاه اقتصادی غالب و فعال تر باشد یا در بخشی دیگر از مناسبات، موضوع امنیتی و سیاسی مورد توجه قرار گیرد. از سوی دیگر ما از کار با سازمان های بین المللی هم غفلت نخواهیم کرد و به کارکرد سازمان های بین المللی و البته به تقصیری که بویژه در مباحث تنوریک روابط بین الملل وجود دارد، توجه داریم. با در نظر گرفتن اهمیت بحث ساختار و کارگزار در روابط بین الملل معتقدیم هر یک از ساختارهای بین المللی که ایجاد شده کارکردی دارند و ما می توانیم از مسیر سازمان های منطقه ای و بین المللی، بخشی از اهداف خود در سیاست خارجی را دنبال کرده و منافع خود را محقق کنیم.

■ مفهوم «توازن» در سیاست خارجی بیش از هر چیز در مناسبات ایران با مجموعه کشورهای شرق و غرب مورد سنجش قرار می گیرد. دولت سیزدهم در حالی روی کار آمده که ایران مجموعه تحولاتی را با کشورهای منطقه و غرب به واسطه مذاکره بر سر پرونده هسته ای و دستیابی به توافق پشت سر گذاشته است؛ تحولاتی که در نهایت به دلیل خروج آمریکا از برجام و عدم اجرای این پیمان، موج جدیدی از بی اعتمادی را نسبت به سیاست تقویت رابطه با کشورهای اروپایی به وجود آورده است. همین امر سبب شده این دیدگاه شکل گیرد که گرایش به شرق و تلاش برای تقویت رابطه با

حوزه هایی همچون حضور ایرانیان خارج از کشور هم ظرفیتهای قابل توجهی داریم. عمده ایرانیان مقیم خارج از کشور در آمریکا یا اروپا هستند و درصد کمترشان در سایر مناطق حضور دارند و خود این هم برای کشور یک ظرفیت است. اساساً ایرانیان در خارج از کشور خوشنام هستند و قشر فرهیخته ایرانی بخصوص در غرب سهم خیلی مهمی در پیشرفت های علمی و فناوری داشته اند لذا اروپا یکی از حوزه هایی است که ذیل سیاست خارجی متوازن به آن توجه خواهیم کرد.

■ رقابت های روه به افزایش چین و آمریکا که در مسیر ایجاد بلوک بندی های جدید قدرت برای افزایش متحدان خود در مناطق پیرامونی می کوشند، تا چه اندازه بر رویکرد آسیامحوری ایران سایه انداخته است؟ چنانکه برخی معتقدند چراغ سبز روسیه و چین به ایران برای عضویت در سازمان همکاری های منطقه ای «شانگهای» که بعد از سال ها تلاش اتفاق افتاد، در همین چارچوب قابل ارزیابی است. چقدر این رقابت را در نزدیک شدن این کشورها به

کشورهای بزرگ این حوزه مانند چین و روسیه پیش از گذشته در دولت جدید تقویت می شود و بی اعتمادی در رابطه ایران و اروپا افزایش می یابد. نظر شما چیست؟

یک نکته مهمی که باید در همین ارتباط بر آن تأکید کنم این است که در نگاه آسیامحور قرار نیست همه سیاست خارجی ما به چین و روسیه گره بخورد. ما در راستای منافع مشترک ایران و چین از ظرفیت این کشور به عنوان یک قدرت اقتصادی نوظهور در مناسبات خود بهره خواهیم گرفت و از روسیه هم به عنوان یک همسایه در راستای سیاست همسایه محور و آسیامحور خود استفاده خواهیم کرد و تعاملات خود را با آنها خواهیم داشت اما همان طور که به صراحت اعلام کردیم سرنوشت مردم و کشور را به برجام و هیچ کشوری به طور مطلق گره نمی زنیم. منافع مشترک مبنای مناسبات است. ما در راستای منافع مشترک با این دو کشور کار می کنیم و به هر اندازه که باز خورد های مثبت و بیشتر بگیریم، طبیعتاً این مناسبات عمیق تر خواهد شد، به عبارت دیگر هر مقدار منافع ملی ما در تعامل با چین و روسیه تأمین شود، حوزه های همکاری های گسترده تر را تعریف خواهیم کرد.

اما باید اتفاقاتی را که در سیاست خارجی رخ داده است، خوب ببینیم؛ به عنوان مثال ما نباید نگاه واحدی به اروپا داشته باشیم چنان که آقای دکتر ظریف هم درباره حوزه اروپا به این جمع بندی نزدیک شده بود که اروپا فقط شامل سه کشور اروپایی که در برجام با ما مذاکره می کنند، نیست. من در سفر اخیر به نیویورک با چندین وزیر خارجه از کشورهای اروپایی از جمله آلمان، فرانسه و انگلیس ملاقات داشتم و در خلال این گفت‌وگوها متوجه شدم اگر مثلاً انگلیس درباره موضوعاتی تحفظ دارد، وزرای خارجه سایر کشورهای اروپایی بویژه غیربرجامی، نگاه متفاوتی دارند؛ یعنی حتی این کشورها آمادگی دارند در قالب های تعریف شده ای در زمینه تجاری، فناوری و پزشکی با جمهوری اسلامی ایران کار کنند. معتقدم همه آنها از وضعیت پیش آمده در سال های اخیر که نتوانسته اند با ایران کار اقتصادی و تجاری عمیق انجام دهند، احساس ضرر و زیان می کنند. بنابراین این نگاه به اروپا حتماً در سیاست خارجی متوازن ما مورد توجه قرار خواهد گرفت.

هر چند از نظر اقتصادی در بهترین شرایط که برجام مدت کوتاهی به طور ناقص کار کرد با در نظر گرفتن فروش نفت و مشتقات نفتی به اروپا، کل حجم تبادل تجاری ما با کشورهای این حوزه کمتر از ۵ میلیارد دلار شد. این در حالی است که در همان زمان حجم تبادل تجاری ما با امارات ۱۸ میلیارد دلار و با عراق بالغ بر ۱۴ میلیارد دلار بود. نزدیک به این عدد درباره همسایگان دیگر هم قابل توجه است اما به هر حال ما معتقدیم اروپا در سطح خود ظرفیتهای و توانمندی هایی دارد و نمی توان سیاست خارجی را به یک بخش خاص درباره یک کشور خاص گره زد و ظرفیتهای دیگر را نادیده گرفت. افزون بر این، ما در

حوزه هایی همچون حضور ایرانیان خارج از کشور هم ظرفیتهای قابل توجهی داریم. عمده ایرانیان مقیم خارج از کشور در آمریکا یا اروپا هستند و درصد کمترشان در سایر مناطق حضور دارند و خود این هم برای کشور یک ظرفیت است. اساساً ایرانیان در خارج از کشور خوشنام هستند و قشر فرهیخته ایرانی بخصوص در غرب سهم خیلی مهمی در پیشرفت های علمی و فناوری داشته اند لذا اروپا یکی از حوزه هایی است که ذیل سیاست خارجی متوازن به آن توجه خواهیم کرد.

■ رقابت های روه به افزایش چین و آمریکا که در مسیر ایجاد بلوک بندی های جدید قدرت برای افزایش متحدان خود در مناطق پیرامونی می کوشند، تا چه اندازه بر رویکرد آسیامحوری ایران سایه انداخته است؟ چنانکه برخی معتقدند چراغ سبز روسیه و چین به ایران برای عضویت در سازمان همکاری های منطقه ای «شانگهای» که بعد از سال ها تلاش اتفاق افتاد، در همین چارچوب قابل ارزیابی است. چقدر این رقابت را در نزدیک شدن این کشورها به

کشورهای بزرگ این حوزه مانند چین و روسیه پیش از گذشته در دولت جدید تقویت می شود و بی اعتمادی در رابطه ایران و اروپا افزایش می یابد. نظر شما چیست؟

یک نکته مهمی که باید در همین ارتباط بر آن تأکید کنم این است که در نگاه آسیامحور قرار نیست همه سیاست خارجی ما به چین و روسیه گره بخورد. ما در راستای منافع مشترک ایران و چین از ظرفیت این کشور به عنوان یک قدرت اقتصادی نوظهور در مناسبات خود بهره خواهیم گرفت و از روسیه هم به عنوان یک همسایه در راستای سیاست همسایه محور و آسیامحور خود استفاده خواهیم کرد و تعاملات خود را با آنها خواهیم داشت اما همان طور که به صراحت اعلام کردیم سرنوشت مردم و کشور را به برجام و هیچ کشوری به طور مطلق گره نمی زنیم. منافع مشترک مبنای مناسبات است. ما در راستای منافع مشترک با این دو کشور کار می کنیم و به هر اندازه که باز خورد های مثبت و بیشتر بگیریم، طبیعتاً این مناسبات عمیق تر خواهد شد، به عبارت دیگر هر مقدار منافع ملی ما در تعامل با چین و روسیه تأمین شود، حوزه های همکاری های گسترده تر را تعریف خواهیم کرد.

■ آیا ظرفیتهای موجود، امکان بهره گیری متوازن ازروابطی را که ما بعضاً در بخشی از آنها با مشکلاتی دست و پنجه نرم می کنیم، می دهد؟

بله، یکی از کارهایی که ما در حال انجام آنها هستیم، تشکیل تیم های تخصصی در وزارت خارجه است و در تلاش هستیم اولویتهای اصلی کشور را در هر قاره و هر بخش از جهان استخراج کنیم. وقتی می گوئیم اولویت یعنی ممکن است در یک حوزه اولویت ما فرهنگی باشد. در این حوزه نگاه فرهنگی در مناسبات ما غالب خواهد بود. در حوزه ای دیگر ممکن است، نگاه اقتصادی غالب و فعال تر باشد یا در بخشی دیگر از مناسبات، موضوع امنیتی و سیاسی مورد توجه قرار گیرد. از سوی دیگر ما از کار با سازمان های بین المللی هم غفلت نخواهیم کرد و به کارکرد سازمان های بین المللی و البته به تقصیری که بویژه در مباحث تنوریک روابط بین الملل وجود دارد، توجه داریم. با در نظر گرفتن اهمیت بحث ساختار و کارگزار در روابط بین الملل معتقدیم هر یک از ساختارهای بین المللی که ایجاد شده کارکردی دارند و ما می توانیم از مسیر سازمان های منطقه ای و بین المللی، بخشی از اهداف خود در سیاست خارجی را دنبال کرده و منافع خود را محقق کنیم.

■ مفهوم «توازن» در سیاست خارجی بیش از هر چیز در مناسبات ایران با مجموعه کشورهای شرق و غرب مورد سنجش قرار می گیرد. دولت سیزدهم در حالی روی کار آمده که ایران مجموعه تحولاتی را با کشورهای منطقه و غرب به واسطه مذاکره بر سر پرونده هسته ای و دستیابی به توافق پشت سر گذاشته است؛ تحولاتی که در نهایت به دلیل خروج آمریکا از برجام و عدم اجرای این پیمان، موج جدیدی از بی اعتمادی را نسبت به سیاست تقویت رابطه با کشورهای اروپایی به وجود آورده است. همین امر سبب شده این دیدگاه شکل گیرد که گرایش به شرق و تلاش برای تقویت رابطه با

حوزه هایی همچون حضور ایرانیان خارج از کشور هم ظرفیتهای قابل توجهی داریم. عمده ایرانیان مقیم خارج از کشور در آمریکا یا اروپا هستند و درصد کمترشان در سایر مناطق حضور دارند و خود این هم برای کشور یک ظرفیت است. اساساً ایرانیان در خارج از کشور خوشنام هستند و قشر فرهیخته ایرانی بخصوص در غرب سهم خیلی مهمی در پیشرفت های علمی و فناوری داشته اند لذا اروپا یکی از حوزه هایی است که ذیل سیاست خارجی متوازن به آن توجه خواهیم کرد.

■ رقابت های روه به افزایش چین و آمریکا که در مسیر ایجاد بلوک بندی های جدید قدرت برای افزایش متحدان خود در مناطق پیرامونی می کوشند، تا چه اندازه بر رویکرد آسیامحوری ایران سایه انداخته است؟ چنانکه برخی معتقدند چراغ سبز روسیه و چین به ایران برای عضویت در سازمان همکاری های منطقه ای «شانگهای» که بعد از سال ها تلاش اتفاق افتاد، در همین چارچوب قابل ارزیابی است. چقدر این رقابت را در نزدیک شدن این کشورها به

می دهد. خب آنها پیشنهادهایی هم از سوی دولت آمریکا داشتند من به آنها گفتم؛ باید نشانه ای وجود داشته باشد که ثابت کند شما در این مسیر ثابت قدم و جدی هستید بنابراین باید اقدامی را به عنوان نشان دادن حسن نیت خود انجام دهید؛ مثلاً ۱۰ میلیارد دلار از پول های ایران در بانک های خارجی وین برگردید و از همان نقطه ای که از آن خارج میشد، مذاکره کنید؛ یعنی شش دور مذاکره کردیم که در دور ششم توافقاتی انجام شد و نقاط اختلاف و بن بست هم در موضوعاتی باقی ماند و آنها الان از ما می خواهند که به وین برگردیم و مذاکرات را از نقطه ای شروع کنیم که ترک کردیم.

■ و شما قبول نمی کنید؟

من در صحبت های اولیه خود به سه کشور اروپایی و آقای «جو پر بورل» و آقای «گوتشر» گفتم که ما درباره چگونگی مذاکره و نقطه آغاز آن بحث داریم و در حال جمع بندی هستیم اما اگر بخواهیم روند منطقی مذاکره را ببینیم شاید یک راه ساده تر وجود دارد و آن اینکه توافق کنیم دقیقاً به همان نقطه ای که ترامپ از برجام خارج شد، برگردیم. براساس نظر شخص من اگر برای بازگشت به برجام اراده ای جدی در آمریکا وجود داشته باشد، اصلاً نیازی به این همه مذاکره وجود ندارد. کافی است از همین فردا یک فرمان اجرایی از سوی رئیس جمهور آمریکا صادر شود و آنها اعلام کنند به نقطه ای که ترامپ از آن خارج شد، برمی گردند اما مسأله اینجاست ما این اراده و نیت را از آمریکایی ها در پیام هایشان می شنویم، ولی در رفتارشان نمی بینیم.

■ یعنی از کانال های مختلف این پیام ها را از مقام های آمریکایی دریافت می کنید؟

بله ما از کانال های مختلف دیپلماتیک این پیام ها را دریافت می کنیم و آنها می گویند ما نیت جدی داریم و آقای «بایدن» برای بازگشت به برجام جدی است. آنها همچنین خیلی تلاش کردند از من یک بازه زمانی تا تاریخ دقیقی برای بازگشت مان به مذاکرات احیای برجام در وین دریافت کنند. من در واکنش به این درخواست ها سؤال از مقام های واسطه این بود که آیا آقای «بایدن» اراده ای جدی برای بازگشت به برجام دارد؟ می گفتند بله. سؤال می کردم که این اراده جدی را چگونه می خواهد به ما نشان دهد، می گفتند که اگر سر میز مذاکره بیاید، نشان این اعتماد را احیا و تقویت کنند. من به آقای

«بورل» گفتم ما به میز مذاکره باز می گردیم اما شما که این قدر نگران هستید و برای بازگشت ما به میز مذاکره اصرار می کنید و در روند تحولات برجام نقش هماهنگ کننده دارید، باید به آمریکا هم فشار بیآورید. گویا در بسیاری از اوقات اتحادیه اروپا و سه کشور اروپایی فقط به ما فشار می آورند و در مقابل آمریکایی عملند.

■ فارغ از اینکه آمریکا گامی را به نشانه حسن نیت بردارد یا نه، آیا ما به میز مذاکره بازمی گردیم؟

تصمیم ما این است به میز مذاکره برگردیم اما در حال بررسی این موارد هستیم که در میز مذاکره چگونه قرار است مذاکره کنیم و

مقابل از من مرتب درباره زمان می پرسیدند و می خواستند بدانند که منظور من از تکرار واژه Soon (زود) چه وقت است؟ به صراحت گفتم؛ کلمه «زود» در فرهنگ ایرانی با فرهنگ غربی تفاوت زیادی دارد. من خطاب به آنها گفتم شما مقام های غربی پنج سال و نیم بعد از برجام به ما دامن می گفتمید قرار است کانال مالی «اس پی و» یا «اینستکس» بزودی باز شود اما با گذر چند سال هیچ اتفاق مهمی که در تراز اقتصاد بزرگ ایران باشد، رخ نداد پس کلمه «زود» از نظر شما سه کشور اروپایی یعنی پنج سال و نیم و بیشتر و بعد از این همه مدت هنوز هیچ اتفاقی رخ ن داده است اما از نظر ما اینطور نیست و به محض اینکه به جمع بندی برسیم به مذاکره برمی گردیم.

■ به این جمع بندی رسیده اید که مذاکرات را دقیقاً از کدام نقطه آغاز کنید؟ با مبنای قرار دادن توافقات اولیه در پایان دور ششم مذاکرات وین یا آغاز دور جدیدی از مذاکرات با دستور کار جدید؟

اتحادیه اروپا تأکید دارد مذاکرات از همان نقطه ای شروع شود که در دور ششم متوقف شد. ما در حال بررسی و جمع بندی مباحث محتوایی هستیم. روزی که بخواهیم مذاکره کنیم یک سند به نام برجام روی میز است و یک سری نکات از مذاکرات صورت گرفته و همچنین یک پیش نویس از مجموع شش دور مذاکره در وین و نقاط اختلافی در اختیار داریم که نتیجه شش دور مذاکره است؛ بالاخره می خواهیم مذاکره ای کنیم که خروجی ملموسی داشته باشد.

موضوع مورد بحث در شروع مذاکرات جزو مسائلی است که ما در گفت‌وگوهای تهران و بروکسل درباره آن صحبت کردیم و هنوز نیازمند بررسی های بیشتر است تا به یک درک مشترک برسیم. ما فعلاً به صورت ضرب الاجلی هم با اعضای طرف مذاکره هم مشورت می کنیم.

■ چرا بروکسل را به عنوان محل این گفت‌وگوها انتخاب کردید؟

آقای باقری، معاون سیاسی وزارت خارجه گفتار از ده هفته پیش میزبان آقای انریکه مورا بود. ما بحث کردیم که نباید در بن بست ها متوقف ماند. از جمله بن بست ها اینکه ایران می تواند طبق بندی از برجام امکان خرید و فروش آزادانه سلاح را داشته باشد اما آمریکایی ها مخالف اجرای این بند هستند و این مخالفت کاملاً با برجام در تعارض است.

